

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ"
для студентів напряму підготовки
6.030502 "Економічна кібернетика"
денної форми навчання**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016**

Затверджено на засіданні кафедри економічної кібернетики.
Протокол № 1 від 26.08.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: С. В. Мілевський
О. В. Мілов
С. О. Степурина

Робоча програма навчальної дисципліни "Теорія економічного Р 58 ризику" для студентів напряму підготовки 6.030502 "Економічна кібернетика" денної форми навчання : [Електронне видання] / уклад. С. В. Мілевський, О. В. Мілов, С. О. Степурина. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 32 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, наведено плани лекцій, практичних та семінарських занять та систему оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030502 "Економічна кібернетика" денної форми навчання.

Вступ

В умовах економічної нестабільності, яка характерна для ринкового середовища, постійно виникає потреба у швидкому прийнятті науково обґрунтованих рішень щодо зниження ризикованості діяльності суб'єктів господарювання. У даному контексті вагомим чинником формування бази таких рішень є серйозна фахова підготовка спеціалістів та керівників підприємств з урахуванням сучасної практики господарювання. Навчальна дисципліна "Теорія економічного ризику" є навчальною дисципліною для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра "Економічна кібернетика".

Методологія і методика, що використовуються в навчальній дисципліні, базуються на роботах вітчизняних і закордонних учених з питань загальної теорії управління фірмою, теорії прийняття рішень, концепціях сучасної ризикології.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та у ході виконання практичних та семінарських завдань. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна й індивідуальна робота студентів.

Навчальна дисципліна "Теорія економічного ризику" є вибірковою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "бакалавр" напряму підготовки 6.030502 "Економічна кібернетика" денної форми навчання.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0305 "Економіка та підприємництво"	Тип навчальної дисципліни
		за вибором
Змістових модулів – 2	Напрямок підготовки 6.030502 "Економічна кібернетика"	Рік підготовки
		3-й
Семестр		
6-й		
Загальна кількість годин – 90		Лекції
		14 год
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3; самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь: бакалавр	Практичні, семінарські
	22 год	
	Самостійна робота	
	54 год	
	Вид контролю	
	диференційований залік	

Співвідношення аудиторної та самостійної роботи складає 67%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни "Теорія економічного ризику" є придбання майбутніми фахівцями-економістами знань у сфері сучасної економічної ризикології, прийняття рішень, і на основі набутої систематизованої інформації формування комплексної системи знань і практичних навичок щодо обґрунтування рішень із різним ступенем невизначеності та ризику.

Наукову основу дисципліни складають методи і моделі прийняття рішень, математичний апарат, сучасні концепції, які визначають різні підходи до оцінки ризиків у процесі прийняття рішень.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна робота студента.

Основне **завдання** навчальної дисципліни полягає в тому, щоб, виходячи з теоретичних положень прийняття рішень та ризикології й узагальнення практичного досвіду, розкрити зміст проведення роботи у сфері обґрунтування рішень з урахуванням ризику підприємства в сучасних умовах.

Предметом навчальної дисципліни є: відносини та зв'язки елементів рішень, що виникають у процесі проектування; освоєння, виготовлення та реалізація продукції на підприємстві; наукові концепції; відповідні підходи та інструментарій ризикології; методологія щодо розробки та прийняття раціональних рішень.

Об'єктом навчальної дисципліни є економічна система (підприємство, фірма) та процеси, що відбивають різні аспекти прийняття рішень в умовах ризику.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

основні поняття й категорії оцінки підприємницьких ризиків;

основні принципи й підходи до обґрунтування рішень в умовах невизначеності та ризику;

методичні основи кількісного та якісного аналізу підприємницьких ризиків;

теоретичні аспекти ризик-менеджменту та напрями регулювання підприємницьких ризиків;

вміти:

обґрунтовувати вибір оптимального рішення в умовах невизначеності та ризику;

аналізувати ефективність інвестиційних та фінансових рішень;

здійснювати ідентифікацію, аналіз та оцінювання ризику, використовуючи сучасні економіко-математичні моделі;

визначати напрями та методи регулювання ризиків на підприємстві.

Компетентності, які формуються навчальною дисципліною, надані в табл. 2.1.

**Професійні компетентності, які отримуються студентами після
вивчення навчальної дисципліни**

Код компетентності	Зміст компетентностей	Уміння студента щодо даної компетентності Складові компетентності
ТЕР* 1	1.1. Здатність щодо проведення аналізу поставлених проблем	1.1.1. Визначати чинники, що впливають на рішення, яке приймається. 1.1.2. Прогнозувати найімовірніший перебіг процесів на перспективу та аналізувати й оцінювати можливі наслідки зміни явища
ТЕР 2	2.1. Здатність упроваджувати сучасні методи прийняття рішень і оцінки ризику	2.1.1. Володіти методами прогнозування. 2.1.2. Володіти методиками визначення ступеня та наслідків ризикових ситуацій. 2.1.3. Володіти методами оцінки інтенсивності ризику. 2.1.4. Володіти методами оцінки стохастичних явищ. 2.1.5. Володіти методами прийняття рішень
ТЕР 3	3.1. Здатність перевіряти ефективність прийнятих рішень	3.1.1. Готувати інформацію, вибирати метод оцінювання, здійснювати розрахунки параметрів та перевіряти на відповідність плановим завданням. 3.1.2. Використовувати відповідні критерії для аналізу рівня достовірності прогнозних оцінок

* ТЕР – "Теорія економічного ризику"

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Ризики та загальні підходи до їх вимірювання

Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття рішень

- 1.1. Характеристика ризику як економічної категорії.
- 1.2. Класифікація ризиків.
- 1.3. Прийняття господарських рішень у конфліктних ситуаціях.

Література: [3, с. 233–267]; [9, с. 107–151]; [4, с. 350–378]; [5, с. 69–82]; [6, с. 483–505].

Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику

2.1. Класифікація методів вимірювання ризику.

2.2. Статистичний метод вимірювання ризику.

2.3. Метод аналізу доцільності витрат.

2.4. Аналітичний метод.

2.5. Метод аналогів.

Література: [3, с. 235–238]; [5, с. 248–272]; [6, с. 483–505].

Змістовий модуль 2

Фінансові та проектні ризики та управління ними

Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень

3.1. Проектний ризик та прийняття господарських рішень.

3.2. Прийняття фінансових рішень за умов ризику.

Література: [3, с. 310–323]; [9, с. 341–389]; [4, с. 484–492]; [5, с. 281–291]; [6, с. 528–538].

Тема 4. Управління ризиком

4.1. Особливості управління ризиками господарської діяльності.

4.2. Напрями та методи регулювання ступеня ризику.

Література: [1, с. 71–91; 211–228]; [4, с. 335–340]; [5, с. 251–254]; [6, с. 397–460].

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного

з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Тематичний план дисципліни наведено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Ризики та загальні підходи до їх вимірювання				
Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	4	2	2	14
Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику	4	–	6	12
Змістовий модуль 2. Фінансові та проектні ризики та управління ними				
Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень	4	–	8	16
Тема 4. Управління ризиком	2	2	2	12
Усього	14	4	18	54

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Літера-тура
Тема 1. Ризи-ки та їх вплив на прийняття господарських рішень	<p><i>Семінарське заняття за темою "Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність і види невизначеності. 2. Невизначеність як джерело виникнення підприємницьких ризиків. 3. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності. 4. Теорія корисності в системі процесів прийняття рішень. <p>Підбиття підсумків та обговорення дискусійних питань</p>	2	[1; 2; 4; 5; 21; 23]
Тема 4. Управління ризиком	<p><i>Семінарське заняття за темою "Засоби та методи зниження ступеня ризику"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості страхування підприємницьких ризиків. 2. Методи зниження банківського та валютного ризиків. 3. Страхування цінних паперів та операцій з ними. 4. Хеджування фінансових ризиків. <p>Підбиття підсумків та обговорення дискусійних питань</p>	2	[1; 2; 4; 5; 21; 23]
Усього годин		4	

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань.

Проведення практичних занять ґрунтується на: попередньо підготовленому методичному матеріалі; запитаннях для виявлення ступеня

оволодіння студентами необхідних теоретичних положень; наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх студентами на занятті.

Практичне заняття (табл. 6.1) включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, контрольних завдань, їх перевірку й оцінювання.

Таблиця 6.1

Перелік тем практичних занять

Теми практичних занять	Кількість годин	Література
Змістовий модуль 1. Ризики та загальні підходи до їх вимірювання		
Практичне заняття 1. Критерії прийняття господарських рішень у конфліктних ситуаціях	2	[1; 4; 5]
Практичне заняття 2. Оцінка ризику проекту за допомогою статистичного методу	2	[2; 4; 5; 11]
Практичне заняття 3. Визначення та аналіз ризику діяльності підприємства на підставі методу аналізу доцільності витрат	4	[1; 5; 11]
Практичне заняття 4. Визначення ризику на підставі методу аналогів	4	[2; 4; 5; 11]
Змістовий модуль 2. Фінансові та проектні ризики та управління ними		
Практичне заняття 5. Прийняття інвестиційних рішень в умовах проектного ризику	4	[1; 5; 11]
Практичне заняття 6. Оцінка фінансового ризику прийняття господарських рішень	2	[1; 2; 4]
Разом	18	

6.1. Приклади типових практичних завдань

Практичне заняття 2. Оцінка ризику проекту за допомогою статистичного методу

Підприємство, що обслуговує перевезення пасажирів до Німеччини автобусами класу люкс, розраховувало отримати в 2015 році прибуток у розмірі 425 тис. грн, але у зв'язку з введенням більш жорсткого митного режиму та правил видачі шенгенських віз, кількість пасажирів скоротилася. При цьому втрати підприємства склали 97 тис. грн. Розрахувати коефіцієнт ризику та надати оцінку отриманому значенню.

Практичне заняття 3. Визначення та аналіз ризику діяльності підприємства на підставі методу аналізу доцільності витрат

За даними балансу підприємства ТОВ "Фенікс" (табл. 6.2) з використанням методу доцільності витрат визначити область фінансового стану.

Таблиця 6.2

Дані балансу ТОВ "Фенікс"

№	Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Зміни
1	Джерела власних коштів за винятком імобілізації	701 425	711 979	+10 554
2	Основні кошти й вкладення	550 175	552 509	+2 334
4	Довго- і середньострокові позикові кошти	14 930	13 810	-1 120
6	Короткострокові кредити й позикові кошти	120 421	98 711	-21 710
8	Загальна величина запасів і витрат	204 720	210 117	+5 297

7. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських, занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання

індивідуальних завдань (вирішення розрахункових індивідуальних та комплексних завдань) за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму); систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового екзамену.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
Змістовий модуль 1. Ризики та загальні підходи до їх вимірювання				
Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття рішень	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу	14	Презентація результатів	[21; 23; 26; 27]
Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до контрольної роботи	12	Письмова контрольна робота. Презентація результатів	[21; 23; 26; 27]
Змістовий модуль 2. Фінансові та проектні ризики та управління ними				
Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання лабораторної роботи	16	Презентація результатів	[21; 23; 26; 27]
Тема 4. Управління ризиком	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання лабораторної роботи	12	Письмова контрольна робота. Презентація результатів	[21; 23; 26; 27]
Усього		54		

7.1. Перелік питань для самостійного опрацювання

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Підготовка до практичних та лабораторних занять, тестування.
3. Вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.
4. Опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.
5. Контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Перелік питань для самостійного опрацювання подано в табл. 7.2.

Таблиця 7.2

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за модулями та темами)	Рекомендована література
1	2	3
Змістовий модуль 1. Ризики та загальні підходи до їх вимірювання		
Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття рішень	1. Основні етапи розвитку західної теорії ризику. 2. Сутність і причини виникнення галузевих ризиків. Приклади проявів галузевих ризиків. 3. Ризики економічної діяльності в окремій країні (ризики країни). 4. Порівняльна оцінка варіантів рішень з урахуванням ризиків	[21; 23; 26; 27]
Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику	1. Застосування інформаційних систем (пакетів прикладних програм) під час проведення кількісного аналізу підприємницьких ризиків. 2. Оцінювання ймовірних втрат у процесі здійснення підприємницької діяльності. 3. Системи вимірювання ринкових ризиків: сутність і межі застосування	[21; 23; 26; 27]

1	2	3
Змістовий модуль 2. Фінансові та проектні ризики та управління ними		
Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень	1. Чинники ризику, що враховуються під час оцінювання коефіцієнта β . 2. Метод кумулятивної побудови ставки дисконту. 3. Використання теорії опціонів для оцінювання ризикових інвестицій. 4. Урахування ризиків країни під час оцінювання інвестиційних проектів	[21; 23; 26; 27]
Тема 4. Управління ризиком	1. Формування комплексної системи ризик-менеджменту на підприємствах. 2. Сутність несистемних (унікальних) ризиків та можливості зведення їх до мінімуму. 3. Особливості страхування підприємницьких ризиків. 4. Оцінювання ефективності системи ризик-менеджменту	[21; 23; 26; 27]

7.2. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття рішень

1. Основні наукові погляди розуміння категорії ризику.
2. Сутність ризику як економічної категорії.
3. Взаємозв'язок ризику і прибутку.
4. Основні джерела та чинники підприємницького ризику.
5. Основні ризики зовнішньоекономічної діяльності та причини їхнього виникнення.
6. Умови оптимальності альтернатив за різними критеріями прийняття рішень в умовах ризиків.
7. Змішана стратегія та умови її застосування.

Література: [3, с. 233–267]; [9, с. 107–151]; [4, с. 350–378]; [5, с. 69–82].

Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику

1. Розкрити сутність кількісних та якісних методів вимірювання ризиків.
2. Фактори, покладені в основу розмежування основних зон ризику.
3. Показники кількісного вимірювання ризику.

4. Алгоритм побудови кривої ризику. Методи оцінювання ризиків під час побудови кривої ризику.

5. Основні переваги та недоліки методів кількісної оцінки ризиків.

6. Які методи є найефективнішими для оцінювання ризику інвестиційних проектів? Чому?

Література: [3, с. 235–238]; [5, с. 248–272]; [6, с. 83–105].

Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень

1. Критерії обґрунтування інвестиційного проекту.

2. Способи визначення критерію *NPV* з урахуванням ризику.

3. Методи обґрунтування ставки дисконтування з урахуванням ризику.

4. Сутність моделі визначення ціни капітальних активів *CAPM*.

5. Основні положення теорії оптимального портфеля.

6. Принципи Г. Марковіца і Р. Тобіна постановки завдань формування оптимальних портфельів цінних паперів.

7. Особливості формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів.

Література: [3, с. 310–323]; [9, с. 341–389]; [4, с. 484–492]; [5, с. 281–291]; [6, с. 528–538].

Тема 4. Управління ризиком

1. Сутність ризик-менеджменту як системи.

2. Основні функції керованої та керуючої підсистем ризик-менеджменту.

3. Основні цілі діяльності відділу з ризик-менеджменту.

4. Основні етапи управління ризиком.

5. Напрями та відповідні методи впливу на ступінь ризику, які використовуються в практиці ризик-менеджменту.

Література: [1, с. 71–91, 211–228]; [4, с. 335–340]; [5, с. 251–254]; [6, с. 397–460].

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації, індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів-ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні та групові;

в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:

індивідуальне здавання виконаних робіт.

9. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції, семінари-дискусії та презентації (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Методики активізації процесу навчання	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Проблемні лекції направлено на розвиток логічного мислення студентів, коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. Під час читання лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів	Проблемна лекція з питання "Проблеми сучасного етапу розвитку ризикології" (у межах лекції 1)
Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють уміння формулювати думки й висловлювати їх, учать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів	Проблемні повідомлення та дискусії на тему: "Ризик-менеджмент"

1	2
Презентації – виступи перед аудиторією, які використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань та семінарів	Презентація студентами рефератів до семінарських занять за темами 1 та 4

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у високій мотивації студентів, закріпленні теоретичних знань на практиці, підвищенні самосвідомості студентів, формуванні здатності приймати самостійні рішення, формуванні здатності до ухвалення колективних рішень, формуванні здатності до соціальної інтеграції, набутті навичок вирішення конфліктів, розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці та мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють уміння формулювати думки та висловлювати їх.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Банки візуального супроводу сприяють активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни за допомогою наочності.

10. Методи контролю

Система оцінювання знань, умінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні та семінарські заняття, а також самостійну роботу і виконання індивідуальних завдань.

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться в таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час практичних та семінарських занять.

2. Проведення проміжного тестування.

3. Проведення поточного модульного контролю.

4. Проведення підсумкового контролю.

Оцінювання знань студента під час практичних та семінарських занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання;

в) рівень виконання модульних завдань.

Оцінювання проводиться за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) уміння поєднувати теорію з практикою у ході розгляду виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків під час виконання завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Максимальна оцінка ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді всім п'яти зазначеним

критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

Під час оцінювання практичних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час практичних та семінарських занять, виконання індивідуального завдання та проміжного тестового контролю згідно з графіком навчального процесу.

Лекційний модульний контроль здійснюється в письмовій формі (контрольна робота), зміст якої містить питання всіх тем модуля.

Зразок модульного завдання

Варіант 1

Теоретична частина

1. Сутність господарських ризиків. Об'єкт і суб'єкт ризику.
2. Статистичний метод вимірювання ризику.

Практична частина

Завдання 1. Компанія з виробництва корму для кішок "Meow" бажає впровадити новий інвестиційний проект. Для вибору з наявних варіантів необхідно обґрунтувати ставку дисконтування (норму прибутковості). Первинні вкладення капіталу в проект складаються з двох частин: 60 % фінансується за рахунок позики банку з річною ставкою 13 %, решта – за рахунок інвесторів шляхом купівлі звичайних акцій. Рівень систематичного ризику проекту – 1,2; безризикова ставка доходу – 12 %, середньоринкова прибутковість – 17 %. Знайти ставку дисконтування (норму прибутковості).

Завдання 2. Компанія "Meow" вибирає між 2-ма проектами інвестування: А і В. Інвестування за проектом А здійснюється відразу на суму 80 тис., за проектом В гроші інвестуються в початковий момент часу на суму 40 тис., і через рік – на суму 30 тис. Надходження доходів з обох проектів починається через рік після закінчення інвестування і складає, відповідно, 30,

40 і 50 тис. (проект А) і 40, 40 і 40 тис. (проект В). Норма прибутковості вважається обґрунтованою в задачі 1. Для компанії вирішальним у виборі проекту інвестування є рентабельність. Визначити, який проект найбільш привабливий.

Завдання 3. Інвестиційний портфель складається з акцій фірм А і В, які мають, відповідно, норму прибутку і міру ризику $m_1 = 15\%$, $m_2 = 18\%$, $\sigma_1 = 7\%$, $\sigma_2 = 10\%$. Частка вкладень грошей в акції фірми А складає 0,7. Визначити норму прибутку і міру ризику всього портфеля, якщо відомо, що коефіцієнт кореляції цих двох видів акцій дорівнює 1.

Завдання 4 (ситуаційне). Інвестиційна компанія виходить на фондовий ринок і бажає сформувати портфель з акцій таких компаній: компанія з виробництва дитячих іграшок і компанія з виробництва колясок для дітей. Чи дозволить диверсифікація портфеля на основі акцій даних компаній знизити ризик? Якщо ні, то акціями яких компаній необхідно доповнити портфель з метою зниження ризику?

Критерії оцінювання модульного завдання

1 бал – зроблені непевні спроби відповісти на теоретичні питання;

2 бали – наявні неправильні відповіді на теоретичні питання;

3 бали – спроби відповісти на теоретичні питання та вирішити практичні завдання;

4 бали – вирішення завдання містить лише формули розрахунків, що не відповідають ситуації, яка розглядається;

5 балів – вирішення завдання містить лише формули розрахунків або деякі елементи з окремих тем дисципліни, що стосуються ситуації;

6 балів – вирішення завдання містить формули розрахунків та пояснення до них, вирішення тільки розпочато;

7 балів – завдання вирішено неправильно, але деякі розрахунки відповідають ситуації, що розглядається;

8 балів – завдання вирішено з грубими помилками, що впливають на кінцевий результат, висновки носять поверховий характер, не усі формули пояснені;

9 балів – завдання виконано правильно наполовину, наведена доцільність використання деякого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, висновки носять поверховий характер;

10 балів – завдання виконано правильно, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, але за результатами розрахунків зроблені не повні аналітичні висновки і мають місце три неточності у розрахунках;

11 балів – завдання виконано в повному обсязі, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, але за результатами розрахунків зроблені не повні аналітичні висновки і мають місце дві неточності у розрахунках;

12 балів – завдання виконано в повному обсязі, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, але за результатами розрахунків зроблені не повні аналітичні висновки і має місце одна неточність у розрахунках;

13 балів – завдання виконано в повному обсязі, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, але за результатами розрахунків зроблені не повні аналітичні висновки;

14 балів – завдання виконано бездоганно, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, за результатами розрахунків зроблені аргументовані аналітичні висновки, але в одному із них допущена неточність;

15 балів – завдання виконано бездоганно, без жодної помилки, якісно оформлено, наведена доцільність використання того чи іншого статистичного інструментарію в аналізі запропонованої ситуації, за результатами розрахунків зроблені аргументовані аналітичні висновки та узагальнення.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 11.1.

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Год.	Методи та форми навчання		Оцінка рівня сформованості компетентностей		
					Форми контролю	Макс. бал	
1	2	3	4	5	6	7	
Змістовий модуль 1. Ризики та загальні підходи до їх вимірювання							
Здатність визначати причини та наслідки невизначеності та застосовувати критерії прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	1-4	Ауд	4	Лекція	Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	Робота на лекції	4
			2	Семінарське заняття	Семінарське заняття за темою: "Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності"	Активна участь у семінарському занятті	2
			2	Практичне заняття	Практичне заняття за темою: "Критерії прийняття господарських рішень у конфліктних ситуаціях"	Активна участь у виконанні практичних завдань	2
		СРС	13,5	Індивідуальне заняття	Написання есе за темою семінарського заняття	Перевірка есе	2
				Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання практичних завдань щодо розрахунку критеріїв прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	Перевірка ДЗ	2
			0,5	Тестування	Тестування за темою 1	Дистанційне тестування	3
		Здатність до визначення ризику загальними методами	5-7	Ауд	4	Лекція	Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику
2	Практичне заняття				Практичне заняття за темою: "Оцінка ризику проекту за допомогою статистичного методу"	Активна участь у виконанні практичних завдань	2
3	Практичне заняття				Практичне заняття за темою: "Визначення та аналіз ризику діяльності підприємства на підставі методу аналізу доцільності витрат"	Активна участь у виконанні практичних завдань	4
1	Контрольна робота				Поточна контрольна робота	Контрольна робота K1	15
СРС	11,5			Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	6

Закінчення табл. 11.1

1	2	3	4	5	6	7	
				Виконання практичних завдань щодо оцінки ризику за допомогою статистичного методу та визначення ризику на підставі методу аналізу доцільності витрат			
		0,5	Тестування	Підготовка до контрольної роботи Тестування за темою 2	Дистанційне тестування	3	
Змістовий модуль 2. Фінансові та проектні ризики та управління ними							
Здатність до визначення ризику інвестиційних і фінансових рішень	8-11	Ауд	4	Лекція	Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень	Робота на лекції	4
			4	Практичне заняття	<i>Практичне заняття за темою:</i> "Визначення ризику на підставі методу аналогів"	Активна участь у виконанні практичних завдань	4
			4	Практичне заняття	<i>Практичне заняття за темою:</i> "Прийняття інвестиційних рішень в умовах проектного ризику"	Активна участь у виконанні практичних завдань	4
	СРС	15,5	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Виконання практичних завдань щодо використання методу аналогів та визначення проектного ризику	Перевірка ДЗ	8	
		0,5	Тестування	Тестування за темою 3	Дистанційне тестування	3	
Здатність визначати оптимальні заходи щодо управління економічним ризиком	12-14	Ауд	2	Лекція	Тема 4. Управління ризиком	Робота на лекції	2
			2	Семінарське заняття	<i>Семінарське заняття за темою:</i> "Засоби та методи зниження ступеня ризику"	Активна участь у семінарському занятті	2
			1	Практичне заняття	<i>Практичне заняття за темою:</i> "Оцінка фінансового ризику при прийнятті рішень"	Активна участь у виконанні практичних завдань	2
			1	Контрольна робота	Поточна контрольна робота	Контрольна робота K2	15
	СРС	11,5	Індивідуальне заняття	Написання есе за темою семінарського заняття	Перевірка есе	2	
			Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	2	
				Підготовка до контрольної роботи Виконання практичних завдань щодо оцінки фінансового ризику			
0,5	Тестування	Тестування за темою 4	Дистанційне тестування	3			

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Розподіл балів за темами

Тема заняття	лекції	практики	ДЗ	Есе	Тести	КР	Σ
Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	4	4	2	2	3		15
Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику	4	6	6		3	15	34
Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень	4	8	8		3		23
Тема 4. Управління ризиком	2	4	2	2	3	15	28
Σ	14	22	18	4	12	30	100

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 11.3. Для отримання заліку з навчальної дисципліни студент має накопичити не менш за 60 балів.

Таблиця 11.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модулю		Лекційні заняття	Практичні заняття	Тестування	Самостійна робота (домашні завдання та есе)	Контрольна робота	Усього
1		2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1	Тема 1	1 тиждень	2	-	-	-	2
		2 тиждень	-	-	-	-	0
		3 тиждень	2	2	3	2	9
		4 тиждень	-	2	-	2	4

1			2	3	4	5	6	7
	Тема 2	5 тиждень	2	2	–	2	–	6
		6 тиждень	–	2	–	2	–	4
		7 тиждень	2	2	3	2	15	24
Змістовий модуль 2	Тема 3	8 тиждень	–	2	–	2	–	4
		9 тиждень	2	2	–	2	–	6
		10 тиждень	–	2	–	2	–	4
	Тема 4	11 тиждень	2	2	3	2	–	9
		12 тиждень	–	2	–	2	–	4
		13 тиждень	2	2	3	2	15	24
		14 тиждень	–	–	–	–	–	0
Усього			14	22	12	22	30	100

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 11.4).

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

Таблиця 11.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни / А. П. Альгин. – М. : Мысль, 1989. – 188 с.
2. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 156 с.
3. Бережная Е. В. Математические методы моделирования экономических систем : учеб. пособ. / Е. В. Бережная, В. И. Бережной. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 368 с.
4. Клебанова Т. С. Теория экономического риска: уч. пос. – 2-е изд., перераб. и доп. / Т. С. Клебанова, Е. В. Раевнева. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2007. – 208 с.
5. Клейнер Г. Б. Предприятия в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов ; под общ. ред. С. А. Панова. – М. : ОАО Изд. "Экономикс", 1997. – 288 с.
6. Клименко С. М. Теорія економічного ризику : навч. посіб. / С. М. Клименко, О. С. Дуброва. – К. : КНЕУ, 2005. – 252 с.
7. Колмогоров А. Н. Избранные труды: Математика и механика / А. Н. Колмогоров. – М. : Наука, 1985. – С. 136–138.
8. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений : учеб. пособ. / В. М. Колпаков. – К. : МАУП, 2000. – 256 с.
9. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А. М. Карминский, Н. И. Оленев, А. Г. Примак и др. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 256 с.
10. Куракина Ю. Г. Оценка фактора риска в инвестиционных расчетах / Ю. Г. Куракина // Бух. учет и фин. менеджмент. – 2000. – № 10. – С. 22–23.
11. Лапуста М. Г. Риски в предпринимательской деятельности / М. Г. Лапуста, Л. Г. Шаршукова. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 224 с.
12. Лобанов А. Риск-менеджмент / А. Лобанов, А. Чугунов // РИСК. – 1999. – № 4. – С. 43–52.
13. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання : навч. посіб. / Н. І. Машина. – К. : Центр навчальної літ., 2003. – 188 с.

14. Науман Э. Принять решение, но как? / Э. Науман. – М. : Мир, 1987. – 198 с.

15. Орлов А. И. Устойчивость в социально-экономических моделях / А. И. Орлов. – М. : Наука, 1979. – 296 с.

16. Управление промышленной и экологической безопасностью : учеб. пособ. / В. Н. Федосеев, А. И. Орлов, В. Г. Ларионов и др. – М. : Изд. УРАО, 2002. – 220 с.

17. Филин С. Преодоление рискозависимости / С. Филин, М. Брук // РИСК. – 2002. – № 2. – С. 24–32.

18. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан : пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

19. Ястремський О. І. Моделювання економічного ризику / О. І. Ястремський. – К. : Либідь, 1992. – 80 с.

12.2. Додаткова

20. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком : Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко. – К. : КНЕУ, 2000. – 292 с.

21. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К. : ТОВ "Борисфен-М", 1996. – 336 с.

22. Горский В. Г. Метод согласования кластеризованных ранжировок / В. Г. Горский, А. А. Гриценко, А. И. Орлов // Автоматика и телемеханика. – 2000. – № 3. – С. 159–167.

23. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения / В. М. Гранатуров. – М. : Изд. "Дело и Сервис", 1999. – 112 с.

24. Дуброва О. С. Особливості феномену ризику на сучасному етапі господарювання / О. С. Дуброва // Проблеми формування ринкової економіки : Міжвід. наук. зб. Вип. 10 / відп. ред. О. О. Бєляєв. – К. : КНЕУ, 2002. – 326 с.

25. Большаков А. С. Моделирование в менеджменте : учеб. пособ. / А. С. Большаков. – М. : Информ.-изд. дом "Филинь", Рилант, 2000. – 464 с.

26. Вітлінський В. В. Економічний ризик і методи його вимірювання / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний, О. Д. Шарапов. – К. : ІЗМН, 1996. – 400 с.

27. Вітлінський В. В. Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику / В. В. Вітлінський. – К. : Деміур, 1996. – 212 с.
28. Рогальский Ф. Б. Математические методы анализа экономических систем. Кн. 1. Теоретические основы / Ф. Б. Рогальский, Я. Е. Курилович, А. А. Цокуренок. – К. : Наук. думка, 2001. – 230 с.
29. Суппес П. Основы теории измерений / П. Суппес, Дж. Зинес. // Психологические измерения [сборник]. – М. : Мир, 1967. – С. 9–110.
30. Управління підприємницьким ризиком / за заг. ред. док. екон. наук Д. А. Штефанича. – Тернопіль : Економічна думка, 1999. – 224 с.
31. Устенко О. Л. Предпринимательские риски: основы теории, методология оценки и управление / О. Л. Устенко. – К. : "Всеуито", 1996. – 146 с.
32. Христиановский А. Т. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / А. Т. Христиановский, Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
33. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций : монография / А. С. Шапкин. – М. : Изд.-торг. корпорация "Дашков и Ко", 2003. – 544 с.

12.3. Інформаційні ресурси

34. Кошечкин С. А. Концепция риска инвестиционного проекта [Электронный ресурс] / С. А. Кошечкин // devbusiness.ru.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Теорія економічного ризику" за Національною рамкою кваліфікацій України

29

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень					
Здатність визначати причини та наслідки невизначеності та застосувати критерії прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	Економічний ризик. Класифікація факторів ризику. Критерії прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	Знання типів економічного ризику, факторів невизначеності, критеріїв прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	Правильно визначати фактори ризику. Застосовувати статистичні критерії прийняття рішень в умовах невизначеності	Правильно формувати та висловлювати обґрунтування щодо факторів ризику	Самостійне обґрунтування факторів ризику та інтерпретація результатів отриманих розрахунків
Тема 2. Загальні методи вимірювання ризику					
Здатність до визначення ризику загальними методами	Кількісні методи вимірювання ризику	Знання загальних методів вимірювання ризику, статистичного методу вимірювання ризику, методу аналізу доцільності витрат	Застосовувати кількісні методи вимірювання економічного ризику	Правильно обирати та обґрунтовувати метод оцінки рівня економічного ризику	Здатність приймати рішення на основі інтерпретації результатів кількісної оцінки рівня економічного ризику

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Обґрунтування інвестиційних та фінансових рішень					
Здатність до визначення ризику інвестиційних і фінансових рішень	Метод аналогів. Оцінка ризиків інвестиційних рішень	Знання методу аналогів, методу прийняття рішень в умовах проектного ризику	Застосовувати метод аналогів та аналітичний метод оцінки проектного ризику	Проводити групове обговорення для визначення аналогів	Приймати рішення щодо ризику в аналогічних проектах, обирати проект з прийнятним рівнем ризику
Тема 4. Управління ризиком					
Здатність визначати оптимальні заходи щодо управління економічним ризиком	Класифікація та зміст основних методів управління економічним ризиком	Знання особливостей застосування засобів та методів зниження ступеня ризику, інструментарію оцінки фінансового ризику	Визначати найбільш доцільний метод управління ризиком в конкретній ситуації	Проводити організоване обговорення та обґрунтування вибору методів зниження ризику	Здатність вірно визначати переваги конкретних методів зниження ризику в залежності від ситуації, що склалась

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	6
4. Структура навчальної дисципліни.....	7
5. Теми та плани семінарських занять.....	8
6. Теми практичних занять	9
6.1. Приклади типових практичних завдань	10
7. Самостійна робота.....	11
7.1. Перелік питань для самостійного опрацювання.....	13
7.2. Контрольні запитання для самодіагностики	14
8. Індивідуально-консультативна робота	15
9. Методи навчання	16
10. Методи контролю	18
11. Розподіл балів, які отримують студенти	21
12. Рекомендована література.....	26
12.1. Основна	26
12.2. Додаткова	27
12.3. Інформаційні ресурси.....	28
Додатки.....	29

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ"**

**для студентів напряму підготовки
6.030502 "Економічна кібернетика"
денної форми навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Мілевський** Станіслав Валерійович
Мілов Олександр Володимирович
Степуріна Світлана Олександрівна

Відповідальний за видання *Т. С. Клебанова*

Редактор *В. В. Міхно*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2016 р. Поз. № 136 ЕВ. Обсяг 32 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*